

ΤΟ ΒΗΜΑ

Πολιτική

Η δολοφονία ενός πρέσβη στη Σοβιετική Ένωση το 1938

Ο ανεξιχνίαστος θάνατος του Δημήτρη Νικολόπουλου την περίοδο των μεγάλων εκκαθαρίσεων στην ΕΣΣΔ, οι διώξεις των Ελληνοπόντιων και το μεγάλο μυστικό του Ιωσήφ Στάλιν

Κυριαζής Νίκος Κ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 24/09/2017, 05:45 | ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ: 24/09/2017, 05:45

Τον Ιανουάριο - Μάρτιο του 1938 υπηρέτησε ως πρέσβης της Ελλάδας στη Σοβιετική Ένωση ο αδερφός της γιαγιάς μου, Δέσπους Κυριαζή, το γένος Νικολοπούλου, συνιδιοκτήτριας της εφημερίδας «ΕΘΝΟΣ». Το «ΕΘΝΟΣ» ιδρύθηκε το 1913 από τον Σταύρο Νικολόπουλο, που πέθανε ανύπαντρος το 1938 και τον κληρονόμησαν η αδερφή του και ο αδερφός του Γιάννης.

Τον Μάρτιο του 1938, ο Δ. Νικολόπουλος πέθανε στη Μόσχα. Η επίσημη εκδοχή της σοβιετικής πλευράς ήταν ότι αυτοκτόνησε. Η Δέσπω και ο Γιάννης δεν το πίστεψαν ποτέ, για τον απλό λόγο πως δεν είχε καμία αιτία να αυτοκτονήσει. Ήταν ευκατάστατος, εργένης, υγιής, μανιώδης συλλέκτης έργων τέχνης, συγγραφέας, με τα βιβλία του να έχουν κυκλοφορήσει και από γαλλικό εκδοτικό οίκο, στην ακμή της καριέρας του και ένας «μπον βιβάν». Επιπλέον, λίγες ημέρες πριν είχε στείλει γράμμα στην αδερφή του, περιγράφοντας, μεταξύ άλλων, τα δώρα που θα έφερνε στα ανίψια του, τον πατέρα του Κώστα, τον αδερφό του Αχιλλέα και τον πρώτο του ξάδερφο (γιο του Γιάννη και της Μαριάνθης) Κώστα Νικολόπουλο, το Πάσχα που θα ερχόταν για διακοπές στην Αθήνα.

Σκηνοθετημένη αυτοκτονία

Είναι λογικό κάποιος που σχεδιάζει να αυτοκτονήσει να αγοράζει δώρα για τα ανίψια του και να γράφει ότι θα ερχόταν το Πάσχα; Η Δέσπω και ο Γιάννης Νικολόπουλος πίστευαν πως η αυτοκτονία ήταν σκηνοθετημένη για να καλύψει δολοφονία από τις σοβιετικές μυστικές υπηρεσίες. Ήταν άλλωστε η εποχή των μεγάλων δικών παρωδίας και των εκκαθαρίσεων του Στάλιν με θύματα πρώην έμπιστους συνεργάτες του, όπως ο στρατάρχης Τσουχασέφσκι, ήρωας της επανάστασης και του εμφυλίου, αρχηγός του σοβιετικού στρατού, ο Γεζόφ, πρώην αρχηγός της σοβιετικής μυστικής υπηρεσίας, αλλά και χιλιάδες κατώτερα στελέχη του κόμματος και απλούς πολίτες.

Δύο άλλα σημεία που φαίνεται να είναι αντίθετα προς τη θεωρία της αυτοκτονίας είναι πού βρέθηκε το όπλο με το οποίο υποτίθεται ότι αυτοκτόνησε. Ο πρέσβης δεν είχε δικό του όπλο και για έναν διπλωμάτη το να προμηθευτεί πιστόλι παράνομα στη Μόσχα την εποχή της σταλινικής τρομοκρατίας θα ήταν δύσκολο και παρακινδυνευμένο. Αλλωστε, ακόμη και αν ήθελε να αυτοκτονήσει, δεν ήταν αναμενόμενο να το κάνει στην Ελλάδα, αφού έβλεπε άλλη μία, έστω τελευταία, φορά τα αδέρφια του και τα ανίψια του που

αγαπούσε σαν δικά του παιδιά;

Αν λοιπόν αποκλειστεί η θεωρία της αυτοκτονίας και γίνει αποδεκτή η άποψη της δολοφονίας, πρέπει να αναζητηθεί ο λόγος που θα είχαν οι σοβιετικοί να το κάνουν και να σκηνοθετήσουν αυτοκτονία.

Οι διώξεις των μειονοτήτων

Η δεκαετία του 1930 ήταν μία από τις χειρότερες στην Ιστορία της Ρωσίας. Η αναγκαστική κολεκτιβοποίηση της αγροτικής παραγωγής οδήγησε σε μεγάλο λοιμό με, σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις, ως 12 εκατομμύρια θανάτους, μεγαλύτερο αριθμό θυμάτων από τα 6 εκατομμύρια Εβραίων που εξόντωσε ο Χίτλερ. (Τίμοθι Σνάιντερ «Αιματοβαμμένες χώρες», «Η Ευρώπη μεταξύ Χίτλερ και Στάλιν» Παπαδόπουλος 2017, Borgan Musial «Die Angriffsplane Hitlers gegen den Westen» List 2010 & Nicolaw Werth «Ein Staat gegen sein Volk» στο Stephane Coartois Das Schwarzbuch des «Kommunismas», Μόναχο 1998, σελ. 45-295.

Ακολούθησαν οι κομματικές εκκαθαρίσεις. Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε πως οι εκκαθαρίσεις και οι διώξεις του Στάλιν είχαν και ρατσιστικό χαρακτήρα, αν και σε μικρότερο βαθμό από του Χίτλερ. Ο Στάλιν δεν εμπιστευόταν τις εθνικές μειονότητες της Σοβιετικής Ένωσης και κυνήγησε πολλές από αυτές αμείλικτα, με καταπίεση, τρομοκρατία, εκτοπίσεις σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, αλλά και μεταφορά ολόκληρων μειονοτήτων από τις εστίες τους σε άλλες περιοχές, κυρίως στη Σιβηρία, που συνεχίστηκαν και στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου. Τέτοιοι πληθυσμοί ήταν οι Κοζάκοι, Πολωνοί, Γερμανοί, Τάταροι, Τσετσένοι, άλλοι μουσουλμάνοι σε μικρότερο βαθμό, και Ελληνοπόντιοι.

Οι διωγμοί, η διάσωση και ο Μανιαδάκης

Οι διωγμοί των Ελληνοπόντιων από το σοβιετικό καθεστώς έχουν εξιστορηθεί, όπως στο βιβλίο του Βλάση Αγτζίδη «Ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού». Ο Νικολόπουλος ως πρέσβης το γνώριζε και κατέβαλε προσπάθεια να επαναπατρίσει όσο το δυνατόν περισσότερους για να τους σώσει, και μάλιστα παρά την αντίδραση του υπουργού Δημόσιας Τάξης του Μεταξά, του διαβόητου Μανιαδάκη. Ο Μανιαδάκης ήθελε να αποφύγει να έρθουν στην Ελλάδα Ελληνοπόντιοι, ύποπτοι ως κομμουνιστές. Παρ' όλα αυτά, σύμφωνα με εκτιμήσεις εκείνης της εποχής, από συναδέλφους του και φίλους (γιατί σχετικά στοιχεία δεν υπάρχουν, όπως θα αναφερθώ μετά) φαίνεται πως στους λιγότερο από τους τρεις μήνες που υπηρέτησε στη Μόσχα, ο Νικολόπουλος κατόρθωσε να επαναπατρίσει περίπου 150 ελληνοποντιακές οικογένειες.

Προφανώς αυτή η δράση δεν τον έκανε ιδιαίτερα αγαπητό στους Σοβιετικούς αλλά δεν πρέπει να ήταν επαρκής λόγος για πιθανή δολοφονία του. Η εικασία λοιπόν είναι πως ο Νικολόπουλος γνώριζε ένα ή περισσότερα μυστικά, θανάσιμα όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, για τον ίδιο, μυστικά που δεν έπρεπε να γίνουν γνωστά.

Ο πράκτορας της ΟΧΡΑΝΑ

Το πιο πιθανό είναι να είχε πληροφορηθεί ότι ο Στάλιν, πριν από το 1917, το 1913, ήταν

πληροφοριοδότης και καταδότης της μυστικής υπηρεσίας του τσάρου της ΟΧΡΑΝΑ. Αυτό έγινε επίσημα γνωστό μετά την πτώση του κομμουνισμού, όταν έγιναν προσβάσιμα τα αρχεία της ΣΕ και των μυστικών υπηρεσιών της και το συγκεκριμένο έγγραφο δημοσιεύθηκε στην Πράβδα 30 Μαρτίου 1989.

Δεδομένου όμως ότι ο Στάλιν (το πραγματικό του επίθετο ήταν Τσουχασβίλι) ήταν Γεωργιανός και ως πράκτορας της ΟΧΡΑΝΑ έδρασε κυρίως στην πατρίδα του Γεωργία, όπου και ο Πόντος, η πατρίδα δηλαδή των Ελληνοπόντιων της Ρωσίας - ΣΕ, είναι πιθανό κάποιος από αυτούς να είχε πληροφορηθεί το μυστικό του Στάλιν και να το είχε διοχετεύσει στον έλληνα πρέσβη. Είναι επίσης πιθανό η σοβιετική μυστική υπηρεσία με τους δικούς της καταδότες να το έμαθε και να θέλησε να δολοφονήσει τον πρέσβη προτού διαρρεύσει το μυστικό.

Τον Ιούνιο - Ιούλιο 2017 έκανα έρευνα στα Αρχεία του υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας για τη ΣΕ του 1938. Η έκπληξή μου δεν περιγράφεται από όσα ανακάλυψα, δηλαδή τίποτε! Τα αρχεία είναι τόσο ελλιπή ώστε είτε πολλά (και τα πιο κρίσιμα έγγραφα) χάθηκαν ή σε κάποια άγνωστη εποχή να αφαιρέθηκαν, άγνωστο γιατί και από ποιους.

Τα έγγραφα που χάθηκαν

Συγκεκριμένα, βρήκα ένα μόνο έγγραφο με την υπογραφή Δ. Νικολόπουλου, που αφορούσε χορήγηση διαβατηρίου στον σοβιετικό πολίτη, μάλλον διπλωμάτη, Βλαδιμίρ Βολκόφ. Δεν υπάρχει κανένα έγγραφο αναφορικά με τον θάνατό του από τον πρέσβη που τον διαδέχτηκε, κ. Μαρκέτη, ή κάποιον άλλον της πρεσβείας, σαν ο θάνατος να ήταν κάτι απόλυτα φυσιολογικό και επουσιώδες. Προφανώς τέτοιο έγγραφο-πόρισμα θανάτου θα υπήρχε και είναι μεταξύ των εξαφανισμένων. Ενώ υπάρχουν έγγραφα που αφορούν αιτήσεις χορήγησης βίζας Σοβιετικών για την Ελλάδα, δεν υπάρχει ούτε ένα με αίτηση βίζας επαναπατρισμού Ελληνοποντίων! Δεν υπάρχει κανένα έγγραφο-αναφορά ούτε από τον Νικολόπουλο, ούτε από τον διάδοχό του στην πρεσβεία σχετικά με τις ελληνικές διώξεις, δίκες κ.λπ., αλλά ούτε για τα θέματα των Ελληνοποντίων, σαν να μη γίνονταν οι δίκες ή οι διωγμοί των Ποντίων. Μοναδική αναφορά, σαν να είχε διαφύγει της προσοχής όσων ίσως εξαφάνισαν τα υπόλοιπα έγγραφα, είναι μια παράγραφος σε ένα έγγραφο που αφορά τη στάση ενός έλληνα ιερέα Παπαδόπουλου, ο οποίος αποδείχτηκε ανάξιος του αξιώματός του (χωρίς οι κατηγορίες να προσδιορίζονται με ακρίβεια). Στο έγγραφο αναφέρεται σε μια παράγραφο. Συγκεκριμένα, στο υπ. ΑΠ 1407 (που υπογράφει ο πρέσβης Μαρκέτης), για την ελληνική κοινότητα του Καρς!

«Τοι αύται Κοινότητα δεν υφίστανται πλέον στη Ρωσία. Τα ελληνικά εκκλησιαστικά συμβούλια διελύθησαν τελευταίως, είτε διότι οι Ελληνικά Εκκλησία εκλείσθησαν, είτε διότι τα περισσότερα εφυλακίσθησαν, εξωρίσθησαν, απελλάθησαν ή ανεχώρησαν». Το «ανεχώρησαν» είναι έμμεση αναφορά στις ελληνικές οικογένειες που διασώθηκαν γυρίζοντας στην Ελλάδα χάρη στις προσπάθειες του Δ. Νικολόπουλου. Είναι η μοναδική αναφορά, επαναλαμβάνω, που αφήνει να φανεί, παρεμπιπτόντως, πως υπήρχε θέμα διώξης Ελλήνων! Τα έγγραφα που υπάρχουν αφορούν δευτερεύοντα θέματα, όπως χορηγήσεις βίζας σε σοβιετικούς διπλωμάτες κ.λπ.

Τέλος, όπως με ενημέρωσε αφυπηρετήσας πρόεδρος δρ Αγης Χριστόπουλος, οι πρεσβείες συντάσσουν ετήσιες εκθέσεις προς το υπουργείο Εξωτερικών. Τέτοια έκθεση για το 1938 της πρεσβείας της Ελλάδας στη ΣΕ δεν υπάρχει. Είναι όμως βέβαιο, σύμφωνα με τους κανόνες του ΥΠΕΞ, ότι υπήρξε και έχει και αυτή εξαφανισθεί. Έτσι, το θέμα του θανάτου του πρόεδρου Δημητρίου Νικολόπουλου παραμένει ένα από τα μη διαλευκανθέντα μυστήρια του φοβερού έτους για τη ΣΕ 1938.

Η παράνοια του «μεγάλου πατερούλη»

Ήταν τέτοια η παράνοια του Στάλιν και των οργάνων του που στη διάρκεια του πολέμου εκτόπισαν την οικογένεια του Σουλτάν Αμέτ Χαν, ενός από τους άσους της σοβιετικής αεροπορίας με 49 καταρρίψεις γερμανικών αεροπλάνων, δύο φορές τιμημένο με το ανώτατο παράσημο του Ηρωα της Σοβιετικής Ένωσης. Χρειάστηκε η μεσολάβηση του ίδιου του αρχηγού της σοβιετικής αεροπορίας Νοβίκωφ ώστε η οικογένειά του να επαναπατριστεί. Όσο για τους Πολωνούς, γενικά καταδιώχθηκαν αμείλικτα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι με βάση τη συμφωνία Ρίμπεντροπ - Μολότοφ οι Σοβιετικοί επιτέθηκαν στην Πολωνία από τα ανατολικά ενώ οι Πολωνοί πολεμούσαν τους Γερμανούς και ότι μετά τη συνθηκολόγηση οι Σοβιετικοί εκτέλεσαν 6.000-10.000 πολωνούς αξιωματικούς στο Κατίν.

Ούτε είναι περίεργο πώς μερικές δεκάδες χιλιάδες Κοζάκοι με αρχηγό τον στρατηγό του σοβιετικού στρατού, που είχε συλληφθεί αιχμάλωτος από τους Γερμανούς, Βλασόφ, υπηρέτησαν όπως και άλλοι Ρώσοι στις τάξεις της Βέρμαχτ. Στη δε ακτή Ομάχα, όπου δόθηκε η πιο πολύνεκρη μάχη από τις πέντε ακτές της απόβασης της Νορμανδίας, μερικές μονάδες του γερμανικού στρατού που υπερασπιζόταν τα οχυρά εναντίον των Αμερικανών ήταν Ρώσοι.

Ο κ. Νίκος Κ. Κυριαζής είναι καθηγητής του Οικονομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

ΕΝΤΥΠΗ ΕΚΔΟΣΗ

 Εκτύπωση

© Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη Α.Ε.

Το σύνολο του περιεχομένου και των υπηρεσιών του site διατίθεται στους επισκέπτες αυστηρά για προσωπική χρήση. Απαγορεύεται η χρήση ή επανεκπομπή του, σε οποιοδήποτε μέσο, μετά ή άνευ επεξεργασίας, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.